

”Minoritetsgrupper tillåts

Från att vargen varit fredlös till att bli fredad är den nu återigen jagad. Vem försvarar egentligen vargen, frågar Robert Franzén, pensionerad från mångårigt arbete med rovdjursfrågor på Naturvårdsverket. Han framför skarp kritik mot hur politiker, myndigheter och till och med viss forskning har underordnat sig både ett fåtal utövares tamdjursnäring och, framför allt, jaktintresset, vars resurser för lobbying är väldiga.

Foto: Hans Ring

” Ska bara rovdjuren anpassa sig till rovdjurspolitiken? Behöver inte de verksamheter vi människor rör över och som nyttjar samma marker också ta hänsyn och anpassas till rovdjurspolitiken? Kan exempelvis jakten fortgå, som om rovdjuren inte fanns?”

Redan 2008 fick jag frågan av Mats och Karin Ericson som arrangerar Vargsymposiet om jag där ville återge vad som hänt under det halvsekel jag följt rovdjuren, varav 35 år på Naturvårdsverket. Jag bad då att få vänta tills 2010, då jag hade lämnat verket som pensionär.

Rubrik för föredraget var inte svår att finna: Vem försvarar vargen? Rovdjuren omfattas sedan 2002 av ett eget politikområde, där riksdagen fastställt

tydliga mål för björn, varg, järv, lodjur och kungsörn och hur de ska förvaltas. Något motsvarande finns inte för andra djurarter, vare sig arten omfattas av jakt, som älg, eller är extremt fåtalig som fjällräv.

Anmärkningsvärt är också att vi knappast kan namnge någon politiker av riksdagens 349 ledamöter som försvarar den rovdjurspolitik och de mål som riksdagen antog våren 2001. Ingen fyllde det tomrum som den då-

varande miljöministerns Kjell Larssons efterlämnade vid sin bortgång i december 2002. Från och med 2010 gäller en delvis annan rovdjurspolitik, men inte heller där hittar vi någon som verkligen ställer upp och försvarar vargens återkomst. Även bland samhällsdebattörerna i övrigt är de som värnar om rovdjurens återkomst sällsynta. En trogen försvarare av såväl lodjur som varg finner vi dock i Berglins dräpande karikatyrer, som publiceras i Svenska Dagbladet och flera andra dagstidningar.

Det är ingen som idag lyfter fram att vi varje dag delar livsrum med över 5 000 stora fyrfota rovdjur i vårt land. De finns där utan att de vållar någon stor förödelse eller några omfattande problem för oss människor. När händelser uppdagas, som att ett får dödas eller till och med att en björn tar en älg, så kungörs det fortfarande med krigsrubriker i lokalpressen.

OM VI BACKAR tillbaka 50 år så var den spillra av rovdjur som då fanns kvar i huvudsak undanträngd till fjäll och fjällnära skogar. Samtidigt introducerades snöskotern, vilken över hövan underlättade jakten efter de stora rovdjuren. Snöskotern befarades då bli dödsstöten för den spillra av varg och järv, som då fanns kvar. Flera fall av snöskoterjakter efter rovdjur uppdagades.

Vargen fredades 1966 och några år senare även järven. Från en dag till en annan ändrades samhällets inställning diametralt. Vargen var en dag fredlös och nästa dag fredad. En dåtida skarp förvaltningsåtgärd från samhällets sida.

Naturvårdsverket bildades 1967 och verkets arbete med rovdjur inleddes på hösten 1973 då Anders Bjärvall anställdes. Själv började jag vid halvårsskiftet året efter. Då fanns resterna av rovdjuren kvar i renskötselområdet, varför det var naturligt att fokusera på den då kvarstående

styra rovdjurspolitiken”

konflikten – rovdjur och renar. Det arbetet pågick med fältstudier i drygt tio år och resulterade bland annat i det ersättningsystem som nu gäller för renkötselområdet.

Betydande arbete gjordes även för att kartlägga rovdjursstammarnas storlek och utbredning och att utveckla inventeringsmetodik. Forskningen och radiomärkningen av björn initierades av verket och inleddes redan vid mitten av 1980-talet, som följdes av studier av järv och lo några år senare. Vargforskningen startade långt senare, 1998. Det bör också påpekas att Naturvårdsverket initierade bildandet av Grimsö forskningsstation 1974, för att viltforskningen skulle ges en bredare inriktning än den viltforskning som då bedrevs i Svenska Jägarförbundets regi.

Naturvårdsverkets första årtionden inriktades mycket på att komma till rätta med de påtagliga miljöproblemen som omfattade förorening av vatten och luft samt miljögifter. Länsstyrelsernas naturvårdsenheter byggdes samtidigt upp. Beträffande den gröna sidan (naturvården) handlade det mest om kartläggning av olika naturtyper och att skydda miljöer som exempelvis fjällurskogar och att öka arealen naturskyddade områden. Arbetet med hotade arter intensifierades först långt senare under 1990-talet.

Naturvårdsverket hade då, och tog också på sig, en helt annan roll än idag, som pådrivare och också opinionsbildare i miljö- och naturvårdsarbetet. Idag intar man en helt annan funktion för att verkställa den politik som beslutats i Bryssel och i riksdagen.

Vad gäller för vargen idag – fredlös, fredad och nu åter jagad!

Erfarenheten från såväl andra länder som i vårt eget land visar att, har de stora rovdjuren väl utrotats från en bygd, så är det svårt att bereda plats för deras återkomst. Konkurrensen mellan arterna är obeveklig. I det här fallet tronar människan och särintressen och näringar som nyttjar samma marker.

KONFLIKTERNA ÄR UPPENBARA i vårt land: rovdjuren ställs mot jakten och rovdjuren ställs mot rennäringen. Det handlar alltså om två minoriteter i samhället. Cirka 300 000 jägare och

2 000 renägare! Rennäring bedrivs på 40 procent av Sveriges yta. Dessa minoriteter bedriver tillsammans verksamhet på nästan hela Sveriges yta och anser sig därmed näst intill ”äga” dessa arealer. Sverige har en befolkning på 9,3 miljoner, varav 9 miljoner är näst

Ett motsvarande uppdrag fick samtidigt Svenska Naturskyddsföreningen. Naturskyddsföreningens uppdrag upphörde dock vid Naturvårdsverkets tillkomst.

Jägarförbundets allmänna uppdrag var tidigare inte ifrågasatt. Då upp-

Foto: Hans Ring

Menar man allvar med rovdjurspolitiken måste man även ställa krav på andra som nyttjar naturen. Sametinget annonserar om ekologiskt renkött och turism på naturens villkor. Tillhör de stora rovdjuren inte naturen och ingår de inte i det ekologiska samspelet?”

intill tysta i sammanhanget.

Svenska Jägarförbundet intar en särställning i sammanhanget. Organisationen företräder 195 000 medlemmar och har 4 000 förtroendevalda och drygt 100 tjänstemän (enl. förbundets redovisning till regeringen 2007). Jägarförbundet är inte bara en intresseorganisation som företräder två tredjedelar av jägarkåren. Jägarförbundet har också ett så kallat allmänt uppdrag som de fick 1938.

draget inleddes var många viltstammar svaga och det handlade mest om jakt efter småvilt. Älgarna var få och rådjuren fanns bara i den södra landsdelen. De stora rovdjuren var undanträngda. Allmogejakten var utbredd och accepterad i samhället.

När rovdjursstammarna under 1980-talet långsamt ökade, som för björnen och inte minst de första vargetableringarna skedde i Nordvärm-land vaknade Jägarförbundet.

JÄGAREFÖRBUNDET TOG FRAM en egen rovdjurspolicy och intensifierade en kraftig lobbyverksamhet, som alltmer har eskalerat under senare år.

Jägareförbundet är genom det allmänna uppdraget nära allierad med makten. Det allmänna uppdraget hanteras självständigt i regeringskansliet av Jordbruksdepartementet. Jägare finns i alla politiska partier och i alla samhällsklasser. Jägareförbundet har raka kanaler in i riksdagen inte minst via Riksdagens jaktklubb.

Svenska Jägareförbundet har för 2010 av regeringen fått 50,2 miljoner kronor ur Viltvårdsfonden för det allmänna uppdraget. I det senaste regeringsbeslutet står det beträffande rovdjursförvaltningen att Jägareförbundet bl.a. ska förmedla kunskap om rovdjur och myndighetsbeslut avseende jakten på stora rovdjur till jägare, markägare och jakträttshavare, bistå myndigheterna med samordning av jägare vid praktisk skydds jakt på stora rovdjur och tillsammans med Jägarnas Riksförbund påbörja arbetet med en lokal förankring av processer med flytt och införsel av vargar.

Av totalbeloppet ska 36,6 miljoner användas för information och *opinionsbildning* (min egen kursivering)! Får något annan hobbyverksamhet motsvarande medel för att bedriva kampanjer och opinionsbildning för sina hjärtefrågor? Frågan känns motiverad.

Till Viltvårdsfonden går den viltvårdsavgift som alla som jagar årligen ska betala, som för närvarande är på 300 kronor. Avgiften går alltså inte in i statsbudgeten, vilket är brukligt, utan hanteras suveränt i helt annan ordning av Jordbruksdepartementet.

Svenska Jägareförbundet och jägarlobbyen var, liksom även tidigare år, en av de nominerade till "Årets lobbyist" som utses av tidningen Resumé under Almedalsveckan.

Även rovdjursforskningen hantaras till övervägande del vid sidan av det övriga forskarsamhället. Den har under senare år alltmer koncentrerats till Grimsö forskningsstation, som efter 1991 är en del av Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. Lantbruksuniversitetet får inte sina medel från Utbildningsdepartementet som andra universitet och högskolor utan från Jordbruksdepartementet. De olika rovdjursprojekten får också betydande projektmedel från Viltvårdsfonden. Ansökningarna till

Viltvårdsfonden hanteras av en vetenskaplig kommitté där Jägareförbundet har två representanter – övriga har en representant. Är det männe en tillfällighet?

JAKTEN I SVERIGE är på många sätt unik. Internationellt sett har Sverige mycket liberala jaktbestämmelser. Markägarnas inflytande är stort, medan statens inflytande är marginellt. Jaktlagstiftningen som omarbetades senast på 1980-talet är föråldrad och inte anpassad till dagens förhållanden. Därefter har det bara gjorts lappverk. Antalet "jaktbara" arter har ökat avsevärt, där vildsvin, dovhjort, kanadagås, grågås är några exempel. Rovdjuren behöver inte nämnas. Jakttiderna har också utökats väsentligt. På 1960-talet var

"36,6 miljoner av Jägareförbundets pengar ur Viltvårdsfonden ska användas för information och opinionsbildning! Får något annan hobbyverksamhet motsvarande medel för att bedriva kampanjer och opinionsbildning för sina hjärtefrågor?"

älgjakten för de flesta överstökad på 3-4 dagar. Nu pågår den i många delar av Sverige t.o.m. februari månads utgång.

Det innebär också att hundanvändningen har ökat i omfattning och också över tid. Den ökade löshundsjakten kommer mer och mer i direkt konflikt med rovdjuren. Det gäller björnar vid idena och det gäller vargarna, men det gäller även lodjuren och järv. En järv som sökt skydd i ett träd från en hund sköts under björnjakt i september 2008 i tron att det var en björn. Jägaren friades.

Användningen av klass 1-vapen har också ökat i motsvarande grad. Tidigare användes klass 1- vapen nästan uteslutande under några älgjaksdagar. Idag kan man använda dessa precisionsvapen under hela året i samband med jakt efter vildsvin, som är tillåten under hela året. Jakten och jaktmetoderna utökas i smyg och snart har vi väl även bågjägare smygande i skogen, utan att det föregås av någon ny

debatt. Vi som vistas i naturen möts allt oftare, och även under tider på året som tidigare inte var brukligt, av jägare och skyltar som "Jakt pågår"! Vem försvarar idag allemansrätten? Tidigare gjorde faktiskt Naturvårdsverket det.

Det är inte bara Jägarorganisationerna som intar en fientlig inställning till rovdjuren. Professorn i renkötsel vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Öje Danell, som i sitt värv inte direkt har arbetat med rovdjursproblematiken, har på senare tid såväl i artiklar som i debatter intagit en kraftigt negativ hållning till rovdjuren. I Sametingets 20-sidiga annonsbilaga i Svenska Dagbladet i november 2009 förordar Danell en omedelbar nedskärning av antalet rovdjur i renbetesmarkerna.

JAG STÄLLER FRÅGAN: Ska bara rovdjuren anpassa sig till rovdjurspolitiken? De har ju rimligen lite knepigt att förstå vilka ramar vi människor sätter.

Behöver inte de verksamheter vi människor rör över och som nyttjar samma marker också ta hänsyn och anpassa sina verksamheter till rovdjurspolitiken? Kan exempelvis jakten fortgå, som om rovdjuren inte fanns? Gäller där inget hänsynstagande till motstående intressen? Ska en ökad acceptans lösas ensidigt genom att rovdjuren återigen får backa på bekostnad av giriga företrädare för jakten?

Menar man allvar med rovdjurspolitiken, så måste samhället även ställa krav på andra som nyttjar naturen. Rennäringen framhåller att renkötsel bedrivs utifrån en ekologisk grundsyn. I den ovan nämnda 20-sidiga annonskampanjen från Sametinget i Svenskans står rubriker som "Turism – men alltid på naturens villkor" och "Ekologiskt, nyttigt och gott med renkött". En fråga man ställer sig är: "Tillhör de stora rovdjuren inte naturen och ingår de inte i det ekologiska samspelet?"

Såväl jägare som tamdjursnäringar måste också vidta åtgärder för att undanröja schismen med att dela livsrum med de stora rovdjuren!

Mer sunt förnuft efterlyses såväl i debatten som i viltförvaltningen!

Vem försvarar rovdjuren och vilka resurser ges de som är satta att företräda naturvården i de inrättade viltförvaltningsdelegationerna? Det talas om acceptans. Det är kanske dags att tala ur skägget. Det är rovdjuren som måste accepteras!

ROBERT FRANZÉN